

PELLERVON PIKKUKIRJASIA N:o 13

KYÖSTI HAATAJA

Asutustoimi ja osuuskassat

PELLERVON
ARKISTO

PELLERVO-SEURAA :: HELSINKI 1924

Pellervo-lehti

on 25 vuotta ollut Suomen maatalviljelevän väestön ystävänä ja työtoverina.

„Pellervo“ on erikoisen tärkeä kaikille itsenäistyneille tai vasta itsenäistyneille pikkutilallisille, sillä siitä he saavat kaikkia mahdollisia neuvoja maataloutensa ja karjaloutensa järjestämisessä.

„Pellervo“ selvittää myös, miten pikkutilalliset voivat käyttää osuustoimintaa apuna taloudellisen asemansa kohottamiseksi.

„Pellervo“ ilmestyy kahdesti kuukaudessa 48 sivuisena ja lähes 80,000 kappaleen painoksena. Sen tilaushinta on 15 mk vuosikerralta. Vanhoja vuosikertoja on saatavana vuodesta 1900 pitäen korukansissa 20, kirjastokansissa 17 ja nidottuna 10 markan hinnasta.

Pellervon toimisto.

Helsinki, Simonk. 6.

Suomen Osuustoimintalehti

on yleinen osuustoiminnallinen aikakauslehti ja osuuskuntain johto- ja toimihenkilöiden ammattilehti. Se ohjaa osuustoimintaväkeä osuustoiminnan tietopuoliseen tuntemiseen, antaa käytännöllisiä neuvoja kaikissa osuuskuntain hoitoa koskevissa asioissa ja seuraa osuustoiminnan kehitystä kotimaassa ja ulkomailla.

Suomen Osuustoimintalehti ilmestyy kerran kuukaudessa ja maksaa 25 mk sekä vähintään 5 kpl tilattaessa 20 mk vuosikerralta. Vanhoja vuosikertoja saatavana korukansissa 25 markan hinnasta.

Pellervon toimisto.

Helsinki, Simonk. 6.

KYÖSTI HAATAJA

Asutustoimi ja osuuskassat

Pellervo-Seuran ja Suomen osuustoimintaliikkeen 25-vuotisjuhlassa
4. 10. 1924 pidetty esitelmä

HELSINKI 1924
PELLERVO-SEURA

HELSINKI 1924
YHTEISKIRJAPAINO OSAKEYHTIÖ

Tilattoman väestön kysymys.

Kun tarkastamme maaseutumme oloja viime vuosisadan jälkipuoliskolla ja toimenpiteitä, joilla niitä pyrittiin parantamaan, huomaamme, että tilattoman väestön asia oli yhtenä niitä koskevista keskeisimmistä kysymyksistä. Alituisesti oli yhteiskuntaa johtavien piirien huomio tähän asiaan kohdistettu, tilattoman väestön aseman parantamiseksi ryhdyttiin sekä lain-säädännöllisiin että hallinnollisiin toimenpiteisiin ja myös rahalliset toimenpiteet sen kohottamiseksi olivat silloisiin oloihin nähden huomattavat.

Oli enemmän kuin luonnollista, että meidän yksikamarisen eduskuntamme synty antoi tämänsuuntaisille toimenpiteille uuden, entistä tuntuvasti suuremman vauhdin. Painuihan silloin vaaka meidän yhteiskunnallisessa tasapainotilassamme kauas yhteiskuntamme vähempiosaisten puolelle, joten huolenpito näiden kansanluokkain asioista tuli entistä paljon tehokkaammaksi. Me voimme tässä sivuuttaa torpparikysymyksen ja sen hoidon, jotka muodostavat yhden osan tilattoman väestön asiasta ja joista yksi-

kamarinen eduskunta on pitänyt huolen. Sen sijaan meidän on kohdistettava huomiomme asian toiseen osaan, kysymykseen uusien viljelmien hankkimisesta tilattomalle väestölle.

Henkivakuutusyhtiöiden ja säästöpankkien toiminta.

Toimenpiteet uusien viljelmien hankkimiseksi tilattomille ovat olleet osaksi yksityisluontoisia, osaksi valtiovallan toimenpiteitä. Yksityisluontoisista toimenpiteistä on mainittava, että eräiden henkivakuutusyhtiöiden toiminnassa on ollut havaittavissa pyrkimyksiä käyttää varoja tilattomien maanhankinnan edistämiseen. Tällainen toiminta on ollut kuitenkin siksi vierasta henkivakuutusyhtiöiden varsinaisille tehtäville, että nämä pyrkimykset eivät yleensä ole vieneet mihinkään käytännöllisiin tuloksiin. Huomatavampi on sen sijaan se toiminta, jota maan säästöpankit ovat tällä alalla harjoittaneet. Tilasto osoittaa, että säästöpankit ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana myöntäneet maaseudulla keskimäärin 1,610 lainaa vuotta kohden oman maan hankkimiseen, ollen lainojen suuruus keskimäärin noin 6,000 markkaa. Niinikään on oman asunnon hankkimiseen myönnetty keskimäärin noin 1,100 lainaa vuotta kohden. Tarkoitukseen käytetyt rahamäärät ovat siis melkoiset. Kuitenkin varsinainen tehokas asutustyö edellyttää

paljon muutakin kuin vain luotonantoa. Siihen vaaditaan erikoista huolenpitoa asukkaan valitsemisessa, asutusmahdollisuuden arvioimisessa, asukkaan myöhemmässä tukemisessa y. m. s. Kaikki tällainen toiminta on säästöpankeille vierasta, niiden varsinaisen tarkoituksen ja tehtävän ulkopuolella olevaa, ja siitä seuraakin, etteivät säästöpankit voi tulla varsinaisiksi, erityisen tehokkaasti asutustoimintaa harjoittaviksi laitoksiksi.

Osuuskassojen aikaisempi asutustoiminta.

Huomattavampi kuin säästöpankkien toiminta on se yksityislaatuinen asutustoiminta, jota Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö ja osuuskassat ovat harjoittaneet. Tätä asutustoimintaa varten Keskuslainarahasto otti v. 1917 2 miljoonan markan sekä niinkään v. 1920 2 miljoonan markan obligatiolainan. Edellisen lainan obligatiot saatiin sijoitetuiksi eräisiin henkivakuutusyhtiöihin ja yksityispankkeihin sekä valtiokonttoriin. Jälkimmäisen lainan obligatiot on annettu suoraan luottoa tarvitsevien käytettäväksi. Näiden varojen lisäksi osuuskassat ovat käyttäneet pääasiassa asutusluottoon keräämänsä talletukset, joiden määrä v:n 1923 lopussa oli hiukan yli 20 miljoonan markan. Kun asutuslainat on myönnetty veraten lyhytaikaisiksi sekä pidätetty oikeus niiden irti-

sanomiseen milloin tahansa, on talletuksien käyttö asutusluottoon ollut mahdollinen. Rahalliset edellytykset asutustoiminnan edistämiseen ovat siis osuuskassoilla olleet verraten epäedulliset. Onhan obligatioiden suoranainen käyttö asutuslainoiksi sangen epäedullista ja samaa on sanottava lyhytaikaisista, milloin tahansa irtisanottavista lainoista, sillä vaatisihan tällainen toiminta juuri päinvastaisia lainoja. Tästä huolimatta ovat osuuskassojen tähänastisen toiminnan tulokset puheena olevalla alalla sangen ilahduttavia. Osuuskassat myönsivät vv. 1917—23, eli siis 6 vuotena, yhteensä 5,853 asutuslainaa, mikä on sangen huomattava määrä. Myönnettyjen lainojen määrä on ollut vuosittain nousemassa. Siten v. 1922 myönnettiin 1,413 lainaa, mutta v. 1923 jo 1,761 lainaa.

Näiden maanostoon käytettyjen lainojen lisäksi palvelevat asutustarkoitusta ne lainat, joita osuuskassoista on myönnetty uusille tilallisille rakennuksien rakentamiseen, uutisviljelyksien raivaamiseen, teiden tekoon, viljelyksien parantamiseen, liikeluotoksi ja moniin muihin tarkoituksiin. Näiden eri tarkoituksiin myönnettyjen lainojen määristä ei ole yleensäkään yksityiskohtaista tilastoa olemassa, vielä vähemmän siitä, kuinka paljon niitä on annettu uusien tilojen omistajille. Jonkinlaisen käsityksen asiasta saamme kuitenkin, kun mainitsemme, että esim. v. 1922 myönnettiin rakennuslainoja 17,5 milj. markkaa lähes

8,000 lainana sekä uutisviljelyksiin ja maanparannuksiin 17,7 milj. markkaa 17,800 lainana sekä että mainittuna vuonna osuuskassojen lainojen avulla m. m. raivattiin 5,463 ha uutta peltoa sekä rakennettiin noin 2,000 asuinrakennusta, noin 2,000 karjasuojaa, noin 1,000 rehuvajaa sekä noin 1,000 muuta rakennusta, eli siis yhteensä noin 6,000 rakennusta. Näistä tulee luonnollisesti melkoinen osa uusien tilallisten osalle.

Valtion asutustoiminta.

Samalla aikaa kuin osuuskassat ja niiden Keskuslainarahasto ovat valtion tukemina ja valvomina harjoittaneet tehokasta yksityisluontoista asutustoimintaa, on valtiovalta järjestänyt valtion suoranaisia toimenpiteitä asutustoimen edistämiseksi. Siten m. m. perustettiin erityinen keskusvirasto, asutushallitus, asutustoimintaa varten ja entinen tilattoman väestön lainarahasto muutettiin asutusrahastoksi ja siirrettiin valtiokonttorin hoidosta asutushallituksen hoitoon. Asutusrahastolle on annettu melkoisia määriä valtionvaroja, joita asutushallitus kunnallisten asuuskassojen välityksellä käyttää asutustoimintaan. Ja lopuksi on säädetty erityinen laki maan pakollisesta luovuttamisesta asutustarkoituksiin.

Nykyjään on siis tilanne asutustoiminnan alalla sellainen, että vapaaehtoista asutustoimintaa maaseu-

dulla harjoittavat osuuskassat ja niiden Keskuslainarahasto yksityisluontoisena, vaikkakin valtion valvomana ja suurimmalta osalta valtionvaroja käyttävänä laitoksena, sekä asutusrahasto ja asutuskassat valtion ja kunnan viranomaisten toimesta toimivana laitoksena. Lisäksi on olemassa lainsäädäntö, joka edellyttää asutustoiminnan pakollista kulkua.

Nykyisen tilanteen arvostelua.

Ryhdyttäessä tätä tilannetta arvostelemaan herää luonnollisesti kysymys, ovatko nämä kaikki kolme järjestelmää tarpeen ja miten niiden keskinäinen suhde on järjestettävä.

Tällöin on ensinnäkin huomattava, että sen mukaan kuin on voitu havaita, alkavat mielipiteet pakolliseen asutustoimintaan nähden vakiintua siihen suuntaan, että asutusasia ei tule sitä tietä kulkemaan eteenpäin, vaan että asutustoimen tulee kulkea varsinaisesti vapaaehtoista tietä. Tämä tulos on erityisen tärkeä panna merkille, sillä on luonnollista, että siltä pohjalta lähtien koko asutustoimen järjestely on suunniteltava kokonaan toisin kuin jos asia kulkisi pääasiassa pakollista tietä. Ellei niin tehdä, tulee vapaaehtoinen tie toimimaan puutteellisesti ja siis tulos olemaan huono.

Vapaaehtoinen asutustyö edellyttää luonnollisesti melkoisia määriä valtionvaroja tarkoitukseen käytettäviksi. Näyttääkin siltä, että valtiomahdit ovat valmiit melkoisia määriä varoja vuosittain tarkoitukseen osoittamaan. Sitävastoin näyttää olevan epätoisuutta siitä, mitä tietä nuo varat on tarkoitukseensa käytettävä. Tarjolla ovat edellämainitut kaksi tietä. Kysymys on, kumpaaako niistä käytetään vai käytetäänkö molempia. Tämä kysymys odottaa aivan pian ratkaisuaan ja on huomattava, että se muodostaa tällä hetkellä asutuskysymyksemme ytimen. Sen ratkaisusta riippuu, miten asutustoimemme tulee kulkemaan, tuleeko se tuottamaan ilahduttavia tuloksia vai katkeria pettymyksiä. Kun se siis on yksi kansamme elinkysymyksiä, on luonnollista, että sille yleisissä kansalaispiireissä omistetaan huomiota. Varsinkin on tällaiseen huomioon syytä osuustoimintaväellä, jonka harrastuspiiriä asia erityisen läheisesti koskee.

Voi luonnollisesti edellyttää, että tämän kysymyksen ratkaisussa lähdetään siitä ja vain siitä, mikä menettely on paras sekä maan ja kansan etua ja tarpeita parhaimmin vastaava. Tulee siis esille näiden eri menettelytapojen toisiinsa vertaaminen. Tällöin on omiansa kiinnittämään huomiota niiden kokonaan erilainen rakenne ja siitä johtuvat erilaisuudet, sekä edut että haitat.

Osuuskassojen ja asutuskassojen erilaiset piirit.

Osuuskassojen piirit ovat säännöllisesti pienet, käsitäten tavallisesti vain muutamia lähellä olevia kyliä. Niiden jäsenet ja hallinto tuntevat siis tarkoin koko piirin henkilöt ja olosuhteet sekä voivat niitä aivan tarkoin seurata. Tästä johtuu, että myös luoton antaminen voi osuuskassoissa tapahtua mahdollisimman suurella henkilöiden ja olevien olojen tuntemuksella, mikä asutusasioissa on erikoisen tärkeätä. Tässä kohden siis osuuskassat on asetettava edelle asutuskassoja, joilla on aina koko kunnan piiri hoidettavanaan, joten henkilöiden ja olosuhteiden yksityiskohtainen tunteminen ja siis myös luotonannon edellytyksien pätevä arvosteleminen on vaikeampaa.

Puheena olevassa suhteessa osuuskassoilla siis on huomattava etu asutuskassoihin verraten.

Luoton erilaiset tarkoitukset.

Asutuskassat myöntävät luottoa vain tilan ostamiseen sekä rakennuksiin ja perusparannuksiin. Ne edellyttävät, että myöhempi liikeluotto on osuuskassoista saatava. Osuuskassat tarkoittavat kaiken luoton, siis myös liikeluoton antamista ja siis uuden tilallisen koko raha-asiallisen aseman järjestämistä, vieläpä siinä määrin, että ne ottavat vastaan myös talletuksia.

Edellisellä, asutuskassajärjestelmällä, on tässä kohden se heikko puoli, että ne, joiden olisi myöhemmin liikeluottoa annettava, arvioivat ehkä asutusedellytykset yksityistapauksessa toisin kuin asutushallitus, ja silloin jää liikeluotto saamatta ja uuden tilallisen tie nousee heti pystyyn. Toinen heikko puoli on se, että asutuskassojen, jotka jo itsessään edellyttävät lainojen saamista useilta eri tahoilta, on vaikea valvoa, ettei asutettava ota lainoja kaikista mahdollisista paikoista ja siten joudu sellaisen ylivelkaantumisen alaiseksi, joka pian ajaa hänet nurin. Osuuskassoissa, joissa piiri on pieni ja joissa voidaan alun pitäen suunnitella uuden tilallisen koko raha-asiallisen aseman järjestely, on tällainen valvonta helpompi. Huomattakoon vielä, minkälainen voima tällaisten luottokysymyksien järjestelyyn osuuskassatoiminnalla olisi, jos se saataisiin vähitellen kehitetyksi täydelliseksi pien- ja keskikoisten tilallisten luotto-oloja ja talletuksia hoitavaksi järjestöksi, johon suuntaan kehitys näyttää kulkevan ja jonka päämäärän saavuttaminen olisi meidän maa-seudullemme varmasti onneksi.

Erilainen menettely luoton myöntämisessä ja luoton vastuu.

Osuuskassoissa myöntää luoton kassan hallitus, jonka jäsenet ovat kassan osakkaita. Lainasta vaaditaan pantti tai takuu tahi kiinnitetään laina. Kaikki

kassan osakkaat ovat kaikella omaisuudellaan vastuussa jokaisesta lainasta. Tästä johtuu, että he kaikki pitävät huolta, ettei harkitsemattomia lainoja myönnetä, ja valvovat, että laina tulee oikein käytetyksi.

Asutuskassoissa myöntää lainan asutushallitus, kuten kassain ohjesäännön nimenomainen säännös osoittaa. Lainasta on vakuutena pantti, takuu tai kiinnitys. Lainan käyttöä valvovat asutuslautakunnan jäsenet ja asutustarkastajat, eli siis valtion ja kunnan viranomaiset. Kun laina myönnetään asutuskassan välityksellä, joka on kunnallinen laitos, ovat kunnan yleiset varat ja omaisuus vastuussa valtiolle siitä, että laina tulee maksetuksi.

Asutuskassoissa esiintyvä järjestelmä on tässä kohden ilmeisesti sängen heikko. Kun on nimenomaan säädetty, että lainat myöntää asutushallitus, tietää se sitä, että asutushallitus varsinaisesti ratkaisee, ovatko lainanantoedellytykset olemassa sekä asutettavaan henkilöön että tilaan nähden. On luonnollista, että tällainen arvioiminen kaukana asianomaisesta paikasta, oloja ja henkilöitä yksityiskohtaisesti tuntematta, pakosta muodostuu puutteelliseksi ja johtaa helposti myös asiallisesti huonoihin tuloksiin siitä huolimatta, että on olemassa asutuslautakunnan ehdotus asiasta. Onhan näet asutuslautakunta asutuskassan hoitajana varsinaisesti vain lausuntoa antava viranomainen, joka sellaisena ei tunne sitä vastuuta kuin

asioita ratkaiseva ja niistä varsinaisesti vastuussa oleva viranomainen tuntee. Itse menetelmä luoton myöntämisessä ei siis ole oikea. Ja vielä nurinkurisempaa on, että kunta on vastuussa siitä, mitä asutushallitus asiassa tekee. Tämä vastuu tietää sitä, että valtiolla kyllä on varmuus antamiensa lainojen takaisinsaamisesta, paitsi milloin ehkä kunnan raha-asiat ovat vallan rappiolla. Kunnan ja sen veronmaksajain kannalta sen sijaan näyttää asia arveluttavammalta, sillä joutuvathan kunnan veronmaksajat vastaamaan niistä lainoista, joita ei saada asukkailta takaisin perityiksi ja jotka asutushallitus on myöntänyt.

Tämä siis on yksi puoli vastuujärjestelmästä, joka asutuskassoissa ei ole tyydyttävä. Toinen puoli on valvontajärjestelmä. Asutuskassoissa on koko asian hoito valtion ja kunnan viranomaisten huolena, jotka hoitavat asioita virkatoimenaan. Se vastuu, mikä heillä asian hyvästä tai huonosta hoitamisesta on, on tavallinen virkamiesvastuu. Heitä siis voidaan asian huonosta hoidosta rangaista — pahimmassa tapauksessa virasta erottamisella. Kunnallisiin virkoihin nähden tällainen ratkaisu ei useinkaan muodostu miksikään rangaistukseksi, vaan mieluummin kaitavaksi eduksi, sillä onhan tunnettua, kuinka kunnalliset toimet ovat usein vain vastahakoisesti vastaanotettavia. Mutta muutenkin tavallinen virkamiesvastuu on useissa tapauksissa liian heikko varmuuden saamiseksi sellaisten asiain kunnollisesta hoidosta.

Voidaan ehkä sanoa, että kunnalliset viranomaiset joutuvat kuitenkin kunnan jäseninä omilla varoillaan vastaamaan niistä lainoista, joita ei saada uusilta tilallisilta takaisin perityiksi. Tämä vastuu on kuitenkin usein vain nimellinen, sillä jakautuneena kunnan kaikkien verovelvollisten kesken se ei ainakaan suurimmalle osalle kuntalaisia sanottavasti tunnu. Sitäpaitsi niihin nähden, joiden verovelvollisuus on vallan pieni, ei tällaisesta vastuusta voi ollenkaan puhua, ja kuitenkin tällaiset henkilöt voivat usein olla kunnallisissa luottamustoimissa ja siis lainanantokysymyksiä käsittelemässä.

Vastuujärjestelmä kunnallisella linjalla ei siis ole hyvä — se ei tarjoa sitä lujutta ja varmuutta asiain hyvästä hoidosta, joka suurten valtionrahamäärien kysymyksessä ollessa on välttämätön myöhempien pettymyksien estämiseksi. Ja itse kuntien kannalta voi tällainen järjestelmä olla sangen arveluttava, ellei tahdo sanoa huolestuttava.

Tässä kohden osuuskassat tarjoavat kokonaan toisenlaisia mahdollisuuksia. Niissä myöntävät luoton paikalla toimivat kassan hallituksen jäsenet, jotka osuuskassan jäseninä ovat samalla itse omaisuudellaan lainoista vastuussa. Kun kassan piiri on pieni, tuntuu tämä vastuu erittäin tehokkaana. Heillä on jokaisesta laina-asiasta päättäessään myös melkoisessa määrässä oma kukkaro kysymyksessä ja se

vastuuntunto, minkä se tuottaa, on erinomaisen suuri. Ja meidän on huomattava, että samalla vastuuntunnolla valvovat lainan käyttöä myös kassan jäsenet, joille valvominen, lähellä asuvina, on useimmiten mahdollinen ilman erityisiä toimenpiteitä, kustannuksia ja vaivaa.

Osuuskassojen vastuujärjestelmä on yleensä korvaamaton, mikään muu samoilla aloilla toimiva järjestelmä ei voi sellaista vakuutta tarjota. Siinä on itsessään se voima ja lujuus, joka tällaisten asiain hoidossa on välttämätön, jos mieli saada asiat kunnollisesti hoidetuiksi.

Tilojen käytön vastainen valvonta.

Edellä esitetystä vastuujärjestelmästä johtuu myös puheena olevissa kahdessa järjestelmässä eroavaisuuksia niihin vaatimuksiin nähden, joita on asetettava tilojen käytön vastaiselle valvomiselle.

Asutuskassain kautta perustettavat tilat tulevat n. s. asutustilalain alaisiksi. Se tietää sitä, että omistusoikeus tällaisiin tiloihin on toisenlainen kuin muihin tiloihin. Siten on oikeus niiden jakamiseen rajoitettu, samoin oikeus niiden ulosmittaamiseen velasta, jota paitsi viljelystiloja myytäessä on kunnalla etuosto-oikeus, mikä aiheuttaa erikoisuuksia myös lainhuudossa. Lisäksi on säädetty, että kullakin tällaisella

tilalla on joka vuosi pidettävä asutusviranomaisten toimesta katselmus sen seikan toteamiseksi, että tilaa asianmukaisesti hoidetaan.

Tällaiset erikoissäännökset ovat viranomaisten toimesta perustettuihin tiloihin nähden tarpeelliset. Ne tekevät kuitenkin koko järjestelmän kankeaksi ja raskaaksi sekä ennen kaikkea kalliiksi. Ajatelkaamme vain, kuinka suuri koneisto tarvitaan vuotuisten tarkastuksien pitoon niin pian kuin asutustilojen luku alkaa nousta 20—30 tuhanteen ja mitä tällaiset tarkastukset tulevat silloin maksamaan. Niinikään erikoisia omistusoikeuden rajoituksia on luonnollisesti vältettävä, jos se suinkin on mahdollista, sillä aiheuttavathan sellaiset suurta sekaannusta ja häiriötä maaseudulla sekä meidän maanomistusoikeudellisessa järjestelmässämme.

Niihin tiloihin nähden, jotka osuuskassojen välityksellä perustetaan, ovat tällaiset rajoitukset tarpeettomat, sillä niissä antaa osuuskassojen vastuujärjestelmä, jota vielä voidaan sopivilla lainaehdoilla tehostaa, varmuuden siitä, että väärinkäytöksiä ei tapahdu tai että ne ainakin supistuvat niin harvinaisiin poikkeustapauksiin, että niiden takia ei ole syytä erikoissäännöksiä antaa ja erikoista maanluontoa perustaa. Lisäksi vastuujärjestelmästä seuraa, että tilojen käytön valvonta osuuskassapiireissä tapahtuu ainakin suurimmalta osalta itsestään, ilman erikois-

viranomaisia ja toimenpiteitä ja siis myös ilman erikoiskustannuksia. Mikäli taas osuuskassalainojen käytön erikoistarkastus on erityisissä tapauksissa tarpeen, vältetään moninkertainen tarkastus, jos kaikki luotto voidaan antaa samasta paikasta, kuten osuuskassoissa on laita. Näissä kohdin siis osuuskassajärjestelmällä on melkoinen etu sitä asutuskassajärjestelmään verrattaessa, jotapaitsi luonnollisesti sen mukainen asutustoimi muodostuu asutettaville itselleen mieluisemmaksi.

Kahden järjestelmän kalleus.

Kustannuksien kysymyksessä ollessa on vielä mainittava, että kaksinaisen järjestelmän ylläpitäminen tulee erittäin kalliiksi. Jo kaksi keskuselinä vaatii paljon varoja. Lisäksi tulevat kahdenlaiset kassojen tarkastajat, kaksinkertaiset tarkastusmatkat ja yleensä kaksien toimihenkilöiden palkkaukset pitkin linjaa. Meillä jo nyt asutusjärjestelmä muodostaa mahdollisiin tuloksiin nähden suhteettoman raskaan ja kalliin koneiston, jonka kalleus vain kasvaa. Siten asutusviranomaisten virastomenot ja palkkaukset kuluvana vuonna tekevät noin 3,2 miljoonaa markkaa, ja ensi vuodeksi on tarkoitukseen ehdotettu jopa yli 5 miljoonan markan. Valtion joko kokonaan tai ainakin suurelta osalta palkkaamina maaseudulla tapahtuvan luo-

tonannon tarkastajina kulkevat nykyään kunnasta kuntaan peräkkäin säästöpankkien, osuuskassain ja asutuskassain tarkastajat ja kullakin alalla on tarkastajain lukua vain lisättävä. Meidän on pakko miettiä keinoja tällaisten menojen vähentämiseen. Siinä kohden tarjoaa vapaaehtoisen asutustyön ohjaaminen osuuskassojen kautta tapahtuvaksi yhden tehokkaan keinon.

Kuntia on uusilla toimilla varovasti räsitetäva.

Kysymystä arvosteltaessa on vielä otettava huomioon, että kuntien toiminta varsinaisissa kunnallisissa toimissa on jo niin moninainen ja vaativa, että sitä ei ole ilman pakottavaa syytä lisättävä. Onhan pystyvien henkilöiden jatkuva saaminen kunnallisiin toimiin monin paikoin erittäin vaikeata, toimet katsotaan usein rasittavaksi taakaksi, josta pyritään eroon niin pian kuin mahdollista, ja itse toiminnan laatuun nähden on jo varsinaisissa kunnallisissa asioissa hyvin paljon toivomisen varaa. Asutusasia sellaisenaan ei ole kunnallinen asia eikä se luonteeltaan kunnalliseksi asiaksi sovikaan.

Osuuskassajärjestelmä on olemassa yksinomaan maataloudellista ja etenkin pientilallisten luottoa varten. Se on myös järjestetty yksinomaan tällaisen luoton antamista silmällä pitäen. Sen kautta on joka

tapauksessa uudelle tilalliselle *liikeluotto* annettava. Tämä kaikki tekee luonnolliseksi myös muun asutusluoton antamisen osuuskassojen kautta. Siten saavutetaan monia huomattavia etuja. Osuuskassajärjestelmän edut tässä kohden näyttävät niin selviltä, että syystä kysyy, mikä on sitten aiheena siihen, ettei osuuskassalinjaa ole otettu tällä alalla jo yksinomaiseen käytäntöön.

Syyt kaksinaisen järjestelmän muodostumiseen.

Tähän kysymykseen on ensinnäkin vastattava, että kunnalliset tilattoman väestön lainakassat perustettiin neljännesvuosisata sitten, jolloin osuuskassoja ei ollut, jolloin varoja tarkoitukseen oli verraten vähän ja jolloin kunnalliset tehtävät olivat nykyiseen verraten pienet. Silloin oli asian kunnallinen hoito luonnollinen. Kun tämä toiminta on sitten jatkunut, on luonnollista, että moni siinä toiminut henkilö, varsinkin jos hän ei osuustoimintaa tarkemmin tunne, katsoo sen edelleenkin luonnolliseksi ja tahtoo pitää siitä kiinni. Onhan yleisinhimillistä, että siinä, mihin on totuttu, tahdotaan pysyä, ja että sellaisen jättäminen edellyttää määrättyä ponnistusta, jollaista ihmiset yleensä pyrkivät välttämään.

Tämä siis jo osittain selittää asiaa, mutta luonnollisestikaan ei tällainen selitys riitä, vaan on etsittävä suoranaisia asiallisia syitä.

Tällöin on huomattava, että viime aikoina on tahdottu julkisuudessa vedota kuntien taholta tapahtuneeseen suureen varojen kysyntään asutusrahastosta sekä tahdottu sillä osoittaa, että kunnallinen linja on hyvä, kun se saa osakseen suurta suosiota. Tähän on kuitenkin huomautettava, että kun lainoja myönnetään maanostoon 4 %:n sekä rakennuksiin ja viljelyksiin 5 %:n korolla aikana, jolloin yleinen korkokanta maaseudulla on 10—15 %, olisi kovin ihmeellistä, ellei tällaisilla huokeakorkoisilla lainoilla olisi menekkiä siitä riippumatta, mitä tietä ne myönnetään. Päinvastainen asiointila olisi kovin huono todistus meidän maaseutuväestömme taloudellisesta ymmärtämyksestä. Kun tilanne on tällainen, on luonnollista, ettei näiden lainojen suuri kysyntä asutusrahastosta todista mitään kunnallisen järjestelmän etevämyydestä.

On myös väitetty, että osuuskassojen ottaminen ehdotetulla tavalla käytäntöön asutusluoton välittäjinä tekisi vaikeaksi siirtoasutuksen. Tähän on huomautettava, että ainakin toistaiseksi ja kauan aikaa eteenpäin voidaan meillä yksityismaalla esiintyvät asutusmahdollisuudet käyttää ilman siirtoasutusta, joten on luonnollista, että siirtoasutus varsinaisesti kohdistetaan valtion maihin. Niillä kysymykseen tuleva asutusluotto on kuitenkin järjestettävä suoraan valtion toimesta annettavaksi. On väärin panna

kunnat siitä vastuuseen sillä tavalla kuin asutusrahastoa koskevat säännökset nykyjään edellyttävät. Sitäpaitsi tämä väite siirtoasutuksesta tietää sitä, että pelätään osuuskassojen erikoisella varovaisuudella ottavan vastatakseen toisista kunnista tulevien asukkaiden taloudellisista asioista, mutta katsotaan, että kun valtion viranomaiset määräävät henkilöitä toisesta kunnasta asutettaviksi oman harkintansa mukaan, on aivan luonnollista, että se kunta, jossa asutus tapahtuu, vastaa tällaisen henkilön taloudellisista asioista. Tuntuu siltä, että tällainen katsomuskanta on asianomaisen kunnan kannalta arveluttavaa ja että tällaisen siirtoasutuksen rahoittamisen, mikäli sitä ei voida osuuskassatietä toimittaa, tulee tapahtua valtion suoranaishalla vastuulla.

Tällaisten ja muiden tämantapaisten syiden rinnalla on nähtävästi yhtenä määräävimmistä syistä— ja ehkä oikeastaan pohjasyynä — erilainen maailmankatsomus eri kansalaispiireissä. Meillähän on henkilöitä, joiden mielestä tällaiset asiat on järjestettävä suurella määrällä virkamiehiä ja valtionvaroja, järjestämällä ne kaikki hyvään ja kauniiseen suhteeseen, jossa korkeimmassa asteessa oleva johto ohjaa virkamiesten toimintaa, joka puolestaan onnellistuttaa kansaa, ja jossa valtion paksu kukkaro kustantaa koneiston ja asian kokonaisuudessaan. Jokainen näitä asioita seurannut on voinut havaita tämän

suunnan viime vuosina olleen erityisen selvästi julkisessa elämässämme edustettuna.

Toinen suunta on se, joka pyrkii näissä asioissa rakentamaan mahdollisimman paljon kansan omaan toimintaan, pyrkii käyttämään mahdollisimman vähän viranomaisia sekä mahdollisimman paljon säästämään myös valtionvaroja.

Edellisessä järjestelmässä on painopiste ylhäällä ja se rakentuu ylhäältä alaspäin, jälkimmäisessä on painopiste alhaalla, joten se rakentuu alhaalta ylöspäin. Edellisen järjestelmän henki on byrokraattinen, virkavaltaisuuteen perustuva, jälkimmäisen henki on demokraattinen, kansanvaltaisuuteen perustuva. Edellisessä järjestelmässä vallitsevana olevaan maailmankatsomukseen perustuu asutusrahastojärjestelmä, jälkimmäiseen osuustoiminnallinen asutusluottojärjestelmä.

Kysymyksessä on siis nyt, kumman maailmankatsomuksen mukaista asutusluottojärjestelmää meillä ruvetaan seuraamaan. Jos kunnallista linjaa edelleen jatketaan, tullaan, sikäli kuin edeltäpäin voi ennustaa, vähitellen vielä yleisemmin kuin nykyjään huomaamaan, että on tehty virhe ja pyritään sitä korjaamaan, mutta mitä pitemmälle kunnallisella linjalla on menty, sitä vaikeammaksi virheen korjaaminen tulee.

Me siis huomaamme, että asia on laajakantoinen ja tärkeä.

Asia on ratkaisusteellaan.

Ratkaiseva valta asiassa on luonnollisesti maan hallituksella ja eduskunnalla. Asian ratkaisuun saataminen on myös paraikaa hallituksessa vireillä. Siellä on nimittäin käsittelyn alaisena asutustoiminnan rahoittamista käsitelleen komitean mietintö, jossa ehdotetaan, että asutustoiminnan rahoittamiseen käytettäisiin edelleen molempia linjoja, nimittäin asutusrahastolinjaa nykyisessä muodossaan sekä osuuskassalinjaa.

Jos asia tahdotaan suunnata pääasiassa osuustoiminnallista linjaa kulkemaan, on se järjestettävä lyhyellä lailla sekä joillakin asetuksilla. Olisi erittäin suotavaa, että hallitus antaisi aivan ensi tilassa esityksen tällaiseksi laiksi eduskunnalle. Ottamalla huomioon, että osuuskassoja ei vielä ole kaikkialla ja että toiminnan siirtäminen asutuskassoista osuuskassoihin vaatii määrätyn ylimenokauden, olisi välttämätöntä myös asutuskassat toistaiseksi säilyttää, kuten komiteakin on ehdottanut. Niiden toiminta voitaisiin kuitenkin keskittää Keskuslainarahastoon ja saattaa ne saman tarkastuksen alaisiksi kuin osuuskassat sekä sitten vähitellen siirtää niiden toiminta osuuskassoihin. Itse asutusrahasto voitaisiin siirtää valtiokonttorin hoitoon, samalla tavalla kuin se aikaisemmin on ollut ja ottamalla huomioon, että valtiokonttorin asiana on myös lex Kallion rahoittaminen, ja tulisi

sen luotonanto olemaan luottona myönnettyjen valtionvarojen maksaminen Keskuslainarahastolle sekä niiden valtionvarojen maksaminen, joita asutushallituksen toimesta myönnettäisiin suurempien tilojen ostoon asutustarkoituksessa, valtion maiden asuttamiseen sekä kuivaus- ja tientekotöihin. Näin järjestettyinä voisivat asutustarkoitukseen ensi vuoden menosäännössä myönnettävät varat tulla pannuiksi asutusrahastoon, kuten hallitus on menoarvioehdotuksessaan todennäköiseksi edellyttänyt. Silloin asutushallitus pääsisi sille vieraasta raha-asiain hoidosta ja koko rahoittamiskysymys saisi onnellisen ja luonnollisen ratkaisun.

Keskuslainarahaston muodostelu.

Jos valtiomahdit, edellä esitettyä ajatussuuntaa seuraten, katsovat asianmukaiseksi ohjata vapaaehtoisien, yksityismaalla tapahtuvan asutustoiminnan rahoittamisen osuustoiminnallista linjaa pitkin kulkemaan, on luonnollista, että valtiovallan tulee olla tämän toiminnan hoidossa tehokkaammin ja yksityiskohtaisemmin mukana kuin tähän saakka on ollut asianlaita. Siinä tarkoituksessa onkin ehdotettu, että Keskuslainarahaston osakepääomaa olisi korotettava ja että valtion olisi korotetusta osakepääomasta otettava 50 miljoonaa markkaa, eli suunnilleen se

määrä, joka Keskuslainarahastolla nykyjään on pysyviä lainoja valtiolta. Valtion tulisi saada määrätä muutamia jäseniä Keskuslainarahaston hallintoneuvostoon, olemaan siis asiain yksityiskohtaisessa käsittelyssä mukana. Täten siis maan hallitus voisi saada tehokkaan otteen asiain hoitoon Keskuslainarahastossa ja osuuskassoissa, samalla kun järjestelmän osuustoiminnallinen luonne pysyisi muuttumattomana ja tulisi monine etuineen tehokkaasti palvelemaan valtion tarkoituksia.

Loppuhuomautus.

Olemme siis tulleet siihen tulokseen, että monet painavat syyt vaativat yksityismaan vapaaehtoisen asuttamisen järjestämistä osuustoiminnallista tietä tahtuvaksi. Kunnallinen linja ei tässä voi osuustoiminnallisen järjestelmän kanssa kilpailla. Osuuskassaliike on yli 20 vuoden aikana kasvanut voimakkaaksi järjestöksi, joka on valmis tarjoamaan toimintansa myös valtiovallan avuksi, jos sitä siihen halutaan. Se on tullut siihen miehuusikään, jolloin se voi suorittaa suuria ja voimakkaita tekoja yleiseksi hyödyksi. Osuuskassaväki toivoo, että sen voimaa tällaiseen tehtävään käytetään. Siitä, että kelpaava voima yhteiskunnassa jätetään käyttämättä, kärsii aina yhteiskunta itse. Toivokaamme, ettei tässä asiassa tulos tule sellaiseksi.

Pellervon kirjasto

sisältää **käsikirjoja** osuuskuntain perustamisesta ja hoidosta sekä muuta täysipitoista **osuustoimintakirjallisuutta**. Mainittakoon siitä seuraavat numerot:

N:o 5. **Osuustoimintalaki**. *Ohjeita sen käyttämiseen*. Kahdeksas painos. 1921. 136 sivua. Hinta 10:—, sid. 20:—.

N:o 9, I. **Osuuskassan perustaminen ja hoito**. (Uusi painos tekeillä).

N:o 9, II. **Osuuskassan kirjanpito**. Kolmas painos. 1924. 148 sivua ja kirjanpitomalleja. Hinta 20:—, sid. 27:50.

N:o 22. **Puimakoneosuuskunnat**. *Käsikirja niiden perustamisesta ja hoidosta*. (Toinen painos tekeillä).

N:o 23. **Onni Karhunen, Osuuskuntain suhde rekisteriviranomaisiin**. Neljäs painos. 1920. 70 sivua. Hinta 6:—.

N:o 29. **Munanmyyntiosuuskunta**. *Käsikirja sen perustamisesta ja hoidosta*. Toinen painos. 1922. 88 sivua. Hinta 12:—, sid. 22:—.

N:o 38. **Osuustoiminnan merkkimiehiä**. *Eri maiden huomattavimpien miesten elämäkertoja*. 1920. 285 sivua, 21 kuvaa. Hinta 10:—, sid. 20:—.

N:o 41. **Yhteisvoimin**. *Juhlajulkaisu Hannes Gebhardin 60-vuotispäiväksi*. 1924. Sisältää valaisevia osuustoiminnallisia ja kansantaloudellisia kirjoitelmia. 305 sivua. Hinta 30:—, sid. 40:—.

N:o 42. **Yhteiseltä taipaleelta**. *Julkaistu Pellervo-Seuran ja Suomen osuustoimintaliikkeen 25-vuotisjuhlaan*. Sisältää katsauksia Suomen osuustoimintaliikkeen historiaan, muistelmia ja kaunokirjallisia kirjoituksia. 1924. 303 sivua ja 67 kuvaa. Hinta 20:—.

Pellervon toimisto.

Helsinki, Simonk. 6.

Pellervon pikkukirjasia

on aikaisemmin ilmestynyt:

- N:o 1. *Ph. Suuronen*, Osuuskuntien toimitsijain vastuunalaisuudesta. 1911. Toinen painos. Hinta 1 mk.
N:o 2. *Hannes Gebhard*, Liikkeemme kymmenvuotiset saavutukset. 1909. Hinta 1 mk.
N:o 3. *Hedvig Gebhard*, Naiset ja osuustoiminta. 1910. Hinta 1 mk.
N:o 4. *Hans Müller*, Osuuskauppaliikkeen kehitys nykyaikana ja tulevaisuudessa. 1910. Hinta 1 mk.
N:o 5. *Hannes Gebhard*, Isä Raiffeisen. 1912. Hinta 1 mk.
N:o 6. *Jonni Sääntti*, Osuusmeijerien tilintarkastus. *Ohjeita tarkastajille*. 1916. Hinta 1 mk.
N:o 7. *Ake Lönnberg*, Osuuskassojen tilintarkastus. *Ohjeita tarkastajille*. 1916. Hinta 1 mk.
N:o 8. *Hannes Gebhard*, Suomen osuuskauppaliike kotialokkaalla hetkellä. 1916. Hinta 1 mk.
N:o 9. *Ilmari Saari*, Maaseudun palovakuutuksesta ja sen kehittämisestä. 1917. Hinta 1 mk.
N:o 10. *Kyösti Hautaja*, Itsenäistyvät torpparit ja osuustoiminta. 1920. Hinta 1 mk.
N:o 11. *F. M. Pitkäniemi*, Trustit, sosialismi ja osuustoiminta. 1920. Hinta 1 mk 50 p.
N:o 12. *Juhani Leppälä*, Osuuskassat maanviljelijäin luoton tyydyttäjinä ja rahankierron järjestäjinä maaseudulla. 1920. Hinta 1 mk 50 p.

Pellervo-Seuran

Lainopillinen Neuvontatoimisto

antaa suullisia ja kirjallisia neuvoja lakiasioissa osuuskunnille, Pellervo-Seuran ja osuuskuntien jäsenille sekä kunnille ynnä niiden viranomaisille ja asiamiehille kuntaa koskevissa asioissa. Niinkään laaditaan testamentteja, vuokrakontrahteja, kauppa- ynnä välikirjoja, toimitetaan asiakirjain jättämistä pääkaupungin virastoihin ja niiden ulosottamista y. m. Kun Neuvontatoimiston avustusta pyytää osuuskunnan jäsen, on mukaan liitettävä todistus siitä, että hän on jonkun osuuskunnan jäsen.

Palkkiot halvat!

Hinta 1: 50.